

תוכן עניינים

מבוא - 1

התאוריה הריאליסטית:סקירה- 3

התאוריה הריאליסטית: על פי הוגים נבחרים- 7.....

מדינאי כדוגמא: ג'ון פ.קנדי- 12

ניתוח על פי הגישות התאורטיות- 15

סיכום- 19

ביבליוגרפיה- 21

מבוא

כאשר דנים בגישות מובילות בתחום מדע המדינה בכלל ובתורת היחסים הבינלאומיים בפרט, אי אפשר שלא להזכיר את התאוריה הריאליסטית. התאוריה מלווה את תחום היחסים בין המדינות שנים רבות, כאשר את שורשיה ניתן גם למצוא במאה החמישית לפנה"ס והיא עברה אינספור שינויים עד שלבסוף התאימה את עצמה לעידן המודרני והיא רלוונטית מתמיד בפולמוס הנוגע ליחסי המדינות במערכת הבינלאומית. העבודה תציע נקודת מבט דרך עיניהם של תאורטיקנים מובילים בתחום במאה ה-20, תוך סקירה היסטורית רלוונטית וזאת על מנת להבין את התאוריה ואת נכונותה בימינו אלה.

כאמור, נושא של העבודה הוא, בראש ובראשונה, התאוריה הריאליסטית. התאוריה למעשה מנסה להסביר את התנהגותן של מדינות במערכת הבינלאומית ואת הסיבה להתנהגות זו, כאשר ההצעה המרכזית של התאוריה היא כי מה שעומד בראש מעיינין של המדינות בעודן מנהלות את ענייניהן בזירה הבינלאומית זה צבירת עוצמה לעומת מדינות אחרות. מדובר למעשה בהסבר פשטני למדי, אשר שופך אור על אירועים היסטוריים מרכזיים כגון מלחמות, ביניהן מלחמות העולם אשר הותירו צלקות שהקהילה הבינלאומית תישא, כנראה, עוד שנים רבות. כאמור, נקודת המוצא של התאוריה היא באינטרס של המדינות, אשר מוגדר באמצעות עוצמה וכוח וכל פעולה אשר נוקטת בה המדינה משקפת אינטרס זה. על מנת להבין לעומק את עיקרי התאוריה, שכן המורכבות שלה נטועה דווקא בפשטותה, העבודה תכלול פרק סקירה אשר ידון בגלגוליה השונים של התאוריה הריאליסטית ובמסלול אשר הוביל אותה להתגבש למה שהיא היום. הסקירה תכלול את ההיסטוריון תוקידידס, אשר היה מבין הראשונים אשר התייחס למבנה המערכת כמשפיע על התנהגותן של ערי המדינה בתקופת מלחמות הפלופוני במאה החמישית לפנה"ס. הסקירה תמשיך ותציג הוגים נוספים אשר תרמו לגיבושה של הגישה, כגון ניקולו מקיאוולי, תומס הובס והוגים בני המאה ה-20, כגון האנס מורגנטאו. יש לציין כי בהתאם לנפח העבודה, הסקירה תהייה קצרה ותכלול נקודות מרכזיות בלבד. הפרק השני של העבודה ינסה להתחקות אחר שני הוגים בתחום הריאליזם במהלך המאה ה-20, כאשר ההוגים אשר נבחרו הינם האנס מורגנטאו וג'ון הרץ, תאורטיקנים אשר הותירו את חותמם על הגישה, כאשר מורגנטאו אף נחשב לאבי הריאליזם בספרות בתחום מדעי המדינה. על מנת להפיק את המירב מתיאור ההוגים, נבחרו שני רעיונות מרכזיים על פי כל אחד מהם. הרעיון מאחורי כך הוא להעניק לקורא טעימה מהגותם של התאורטיקנים ולספק הצצה אל השקפת עולמם אשר, בשני המקרים נחשבת לריאליסטית, אך בעלת שוני מבני רב. על מנת לספק לקורא את נקודת ההשקפה של התאוריה הריאליסטית אל העולם המודרני, יבוצע שילוב בין ההגות והרעיונות המרכזיים על פי מורגנטאו והרץ עם מדינאי מהמאה ה-20, אשר במקרה זה יהיה ג'ון פ. קנדי, נשיאה ה-35 של ארצות הברית. על מנת לעשות זאת בצורה הברורה ביותר, הפרק השלישי יעסוק בתיאורו של קנדי, בייחוד במהלך משבר הטילים בקובה, אשר בעבודה זו יקבל דגש מיוחד עקב ייחודו. הפרק יספק תיאור קורות חייו, בקצרה, של קנדי וזאת על מנת להבין את דרכו אל הבית הלבן וכך גם יינתן תיאור של משבר הטילים בקובה, משבר אשר הציב את העולם בפני סכנה קיומית בצל האיום הגרעיני. משבר הטילים בקובה הינו בעל חשיבות מיוחדת שכן אירע במהלך המלחמה הקרה בין ארצות הברית וברית המועצות ובשיאו של מרוץ החימוש בין שתיהן. המשבר ארך כ-14 ימים והפרק יציג את השתלשלות האירועים במהלך ימים גורליים אלו, תוך, כמובן, אזכורם של האירועים אשר הובילו אליו כגון הפלישה למפרץ החזירים בניצוחו של הממשל האמריקאי. מטרתו של הפרק הינה הקדמה לפרק הבא אחריו, אשר, כאמור, יספק סינתזה בין התאוריות על פי מורגנטאו והרץ ובין אסטרטגיית הפעולה של קנדי במהלך

התאוריה הריאליסטית: סקירה

התאוריה הריאליסטית הינה תאוריה בתחום היחסים הבינלאומיים אשר התפתחה רבות במהלך המאה ה-20. את פיתוחה הרב התאוריה חייבת לשתי מלחמות העולם שהתחוללו במחצית הראשונה של המאה, אשר זרעו הרס שכמותו לא ידעה האנושות עד תקופתנו זו. התאוריה התפתחה בעודה מנסה להסביר את התנהגותן של מדינות במערכת הבינלאומית, האנרכית והבלתי ניתנת להשפעה ועד היום נחשבת לאחת התאוריות המובילות בתחום. הפרק הבא יספק סקירה להתפתחותה של התאוריה במהלך המאה ה-20 ולפניה, תוך התייחסות להוגים מרכזיים אשר הפכו אותה לגישה אקדמית בתחום מדעי המדינה בכלל וביחסים בינלאומיים בפרט.

הפיתוח של הגישה הריאליסטית נולד כדיון בין תיאורטיקנים פוסט-מלחמתיים הדנו בהולדתן של מלחמות, בייחוד כאלו הסוחפות את רובו של העולם. הריאליסטים למעשה דחו בהגותם את התאוריה האידיאליסטית, אשר לטעמם התעלמה לחלוטין מגורמים כגון כוח ואמביציות פריטקולריות של מדינות החולקות ביניהן את העולם. מבין ההוגים הידועים בתחום הריאליזם ניתן למנות את האנס מורנגתאו וריינלד ניבר (Dunne & Schmidt, 2008). עיקרה של התאוריה נסוב סביב מבנה המערכת הבינלאומית וההבנה כי מערכת זו הינה אנרכית ביסודה, כלומר – מדינות אשר מרכיבות את המערכת חיות במצב בו אין מוסד עליון אשר מבקר ומפקח את התנהלותן ועל כן, נוצר מצב בו כל מדינה צריכה לדאוג לעצמה. עיקרון זה של הדאגה העצמית מתממש על ידי צבירת עוצמה וכוח. קונפליקטים בין מדינות הם תוצר טבעי של מערכת זו ומצב שאין אפשרות למנוע, שכן למדינות אין השפעה על המערכת והיא למעשה תוצר של רצון של המדינות לצבור כוח על חשבון האחרות. מלחמות הינן תוצר של אותה עוצמה, שכן כאשר מדינה מרגישה מאוימת על ידי עוצמתה של מדינה אחרת, היא תשאף לצבור עוצמה מעבר ליריבתה הפוטנציאלית וכך נוצר מצב של מרוץ חימוש, אשר בסופו של דבר עלול להביא לפריצתה של מלחמה בין השתיים, קביעה אשר הוכחה, במידת מה, נכונה בעת פריצתה של מלחמת העולם הראשונה (קיסניגר, 2007). עוצמה הינה הכלי הבלעדי להשגת מטרותיה של מדינת לאום ובעזרתה ניתן להשיג מטרות אחרות כגון חופש או אידיאל כלכלי אותו המדינה תופסת כיעד אידיאלי (Morgenthau, 1954). מטרתן של המדינות מנקודת מבט ריאליסטית היא מיקסוס עוצמה. ריאליזם מתייחס למצב המצוי ולא למציאות רצויה אשר לעיתים בלתי ניתנת ליישום. לדוגמה, הריאליסטים אינם מאמינים במוסר כמנוע של מדינות לביצוען של פעולות בזירה הבינלאומית, מציאות אשר רצויה ומעודדת על ידי האידיאליסטים. קביעה זו למעשה קובעת כי גם פעולה אשר מתוארת על ידי המדינה המבצעת אותה כ"מוסרית", טומנת בחובה אינטרס לאומי כלשהו אשר מקודם על ידי אותה פעולה. בנוסף, הריאליסטים דוחים על הסף את שאיפתם של האידיאליסטים לאינטרס בינלאומי משותף בין כלל מדינות העולם ואומרים למעשה כי דבר זה אינו אפשרי מעצם טבען של המדינות עצמן ושאיופתיהן הייחודיות. יש לציין כי למרות כל הנ"ל, הריאליסטים אינם בלתי מודעים לקיומם של נורמות בינלאומיות הקשורות למוסר, אך עם זאת, הם אינם מכירים בחשיבות של נורמות אלה בכל הקשור למערכת הבינלאומית ולקידום אינטרסים (Ibid).

למרות ההתייחסות המודרנית לתאוריה הריאליסטית, ניתן למצוא את שורשיה עוד בטרם תחילתה של המאה ה-20, וראוי להזכיר זאת בקצרה בסקירה הנוכחית. את ההקשר העתיק ביותר לתאוריית הריאליזם ניתן למצוא בכתביו של ההיסטוריון היווני תוקידידס, אשר סקר את מלחמות פולונו אשר התחוללו במאה ה-5 לפנה"ס. תוקידידס, תוך סקירת המלחמות בין אתונה וספרטה (ובנות בריתן), סבר כי הבין את מהותן של מלחמות ואת הסיבות העיקריות לפריצתן. התאוריה שהגה תוקידידס למעשה